

is eischen, ieder de thans gelijde kin-bezoeken, t medisch t gevaar alleen op rk, in de

natie nog actie vol-ratie, dan dwang in en late zij hij gevac-

wet, door wat ar, edoch

n honder-onken zal vaar hun

er als een wordt toe-ezen voor

oit to

er Onder- de orde s een blik riteit, die it en wlede over-versiteit wat haar cht tegen-

s-universi-re van Luik, lshouden, versiteiten; i, wier oortew, en de ie in 1834 m de rech-andhaven, deze beide e gekregen 90 en 3 Juli tie Univer-de noodige kend. Deze geheel op e Gent en van het laad heeft

Universiteit er aan de ze werd in en in 1894 a zeer be-dig aan de n, kwam ehoudende de uitnoo-meer radi-ale Hooge-Internatio-hting be-reeds een en uit alle colleges en toe.

at Charles e Nieuwe ook deze t van vrij-Nouvelle a isations, t flants, aux les cours an Staats-jdrage van gemeenten steit heeft gunst van gik werden end; haar ggen voor werd dit les hosti-vernement, s le chef, des Jursy s étudiants régulière-demandait iversité au livelier des iversité de Bruxelles. t enorme, t sciences e. Or il lui au mépris t entérie-altrait pas e décernés; rlet ayant es spaciaux contrainte ertaines de entua son trad zou wetenschap

laten ont-n, haar in in die be-ar krachts-boren uit zoo sprak harnast en aangedaan, rtsagen in wij onzself

nma dezer t, hoe veel-deze Uni-eit bestaat

uit „instituten" voor de sociale wetenschappen, voor de rechtswetenschap, voor de industrie, voor de geographie, en voor de studie der gistingen. Het programma van het instituut voor de sociale wetenschappen omvat: de natuurkunde, de wiskunde, de geschiedenis, de staathuishoudkunde, de ontwikkeling der rechtinstellingen, de evolutie der religies, de kunst, de geschiedenis der kunst en de sociologie.

Eindelijk verdient de aandacht, dat ook deze Nieuwe Universiteit zich niet in de eerste plaats toelegt op vakstudie. Het is er haar niet zoozeer om te doen kundige advokaten, ingenieurs, chemisten, doctoren te vormen, maar haar leerlingen een wetenschappelijke opleiding in den hoogerzin des woords te geven. De speciaal-studie, die aan de Staats-universiteiten schier alleen tijd in beslag neemt en daardoor de Universiteit tot een vakschool verlaagt, treedt hier op den achtergrond. Het hoofddoel van het onderwijs is om een filosofisch en encyclopaedisch inzicht in de wetenschap te geven en daardoor aan de studenten een algemeene ontwikkeling te schenken.

Princiepiaal staat deze Nieuwe Internationale Universiteit te Brussel lijnrecht tegenover de Vrije Universiteit te Amsterdam. Daar is het te doen om de wetenschap los te maken van elken invloed der religie en alleen te doen rusten op den basis der rede. Hier om het gezag van Gods Woord hoog te houden ook op het gebied der wetenschap.

Maar beide Hoogescholen hebben dit gemeen, dat zij uit een conflict met de officiële staatswetenschap zijn geboren; dat haar rangen en titels niet door den Staat worden erkend, en dat zij uitsluitend bestaan door de gaven van degenen, die het met haar beginselen eens zijn.

Indien de Nieuwe Universiteit te Brussel in dien strijd duverre niet bezweek, maar staande bleef en zelfs in bloei zich verheugen mag, dan ligt daarin een profetie ook voor de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Wat het ongeloof vermag kan niet onmogelijk zijn voor het geloof, dat de wereld overwinnen zal.

1) De nieuwe Universiteit heeft duverre geleefd van gaven, vaste bijdragen en van het studiegeld, gevraagd aan de studenten, aan wie overigens gemakkelijk vrijstelling van collegegeld wordt verleend.

2) Niettegenstaande de vijandige houding van de conservatieve stondb regering, wier hoofd des tijds Mr. De Burlet was, de gemeenele jury's aan de nieuwe Universiteit toe, voor welke de studen-ten lange regelenlijst was hun examens konden afleggen. Maar de Nieuwe Universiteit vroeg meer. Ze wilde in den zin der Belgische wet een Universiteit zijn, en met hetzelfde recht als de Universiteit van Leuven en de Vrije Universiteit van Brussel, graden kunnen verlenen. In 1895-1896 spande ze daarom haar krachten tot het uiterste in en maakte ze haar faculteiten compleet, door er een faculteit voor de natuurwetenschap en de medicijnen aan toe te voegen. Maar toen overkwam haar dit wonderlijk avontuur, dat in strijd met de wet, de Commissie van Bekrchtiging (een Commissie in België, door het gouvernement aangesteld om de diploma's) te bekrachtigen en daaraan het effectus civilis te geven) weigerde de wetgeefing van de diploma's, door haar verleend, te erkennen en dat bovendien de speciale jury's haar ontnamen werden, nadat Mr. De Burlet door een anderen minister vervangen was. Maar de Universiteit, vervolgd en door den nood gedwongen, enkele haer instellingen te laten varen, verdubbelde haar krachten inspanning.

Vier Toespraken door Dr. J. Woltjer.

Een viertal toespraken, door Prof. Woltjer in het afgelopen jaar gehouden, werden in een bundel vereenigd, bij den uitgever D. Donner te Leiden in het licht gegeven.

De eerste toespraak over *Kennen en kunnen* werd gehouden in de jaarvergadering van den „Bond van Gereformeerde Jongelingsverenigingen" op Hemelvaartsdag 1902 te Amsterdam.

De tweede over de *Nieuwe opvoeding* diende om de algemeene vergadering der Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs te Arnhem, 22 Mei 1902 te openen.

De derde over de *Eenheid* was het openingswoord voor de jaarvergadering van de Vereniging voor Hooger Onderwijs te Utrecht 26 Juni 1902.

Terwijl de vierde toespraak over *Weten en Dogma* gehouden werd bij de opening der lessen aan de Vrije Universiteit, September 1902.

„Vogels van diverse pluimage" ware wellicht geen onpassende titel geweest voor den bundel, die deze schetsen vereenigt, ze handelen, gelijk reeds de titels doen zien, over de meest verscheiden onderwerpen. En ze leggen getuigenis af van den rijkdom van geest, die aldus voor jongelingsvereniging en studenten, voor vrienden van het Christelijk Onderwijs en voorstanders van de Vrije Universiteit een woord te rechter tijd weet te spreken.

Intusschen mag de vraag gesteld, of Prof. Woltjer, die in deze toespraken de moeilijke filosofische en pædagogische quaestien van den dag behandelt, niet te hoog eischen stelde aan zijn hoorders. Hoezeer Prof. Woltjer ook de gaven bezit om zelfs het meest ingewikkelde probleem eenvoudig en helder voor te stellen, de aard der hier behandelde quaestien zelf brengt het mede, dat ze althans door een niet wetenschappelijk ontwikkeld publiek bij het eerste hooren moeilijk geheel te begrijpen zijn.

Daarom was het een goede gedachte, dat Prof. Woltjer deze toespraken in druk uitgaf. Men kan ze nu rustig lezen en herlezen en er zoo wijsste mede doen. De vragen, die hier behandeld worden, grijpen in het volle leven in. Tegenover allerlei afwalingen van onzen tijd wordt hier een kostelijk tegengif geboden. Ze zijn, indien men zoo wil, een populaire voorproef van wat een Christelijke pædagogiek van de hand van Prof. Woltjer ons zou kunnen bieden.

Recensien.

J. A. DE VRIES. *Des Christen Wapenrusting*. Viertal leetredenen over Ekeze 10: 20, benevens afscheidspredikatie, gehouden te Fijnaard c.a., en Intreepredikatie, gehouden te Hasselt. K. le Cointre, Middelburg, 1903.

Op vriendelijk verzoek heeft de schrijver de afscheids- en intreepredikatiën, gehouden bij de verwisseling van Fijnaard voor Hasselt, in het licht gegeven en daaraan een viertal predikatiën toegevoegd over de Christelijke wapenrusting. Het woord bij afscheid en intree gesproken, heeft uiteraard slechts waarde voor een beperkten kring. En hoerzeer wij verstaan dat de rede, bij zulk een aangrijpende gelegenheid gehouden, in druk wordt uitgegeven, tot een blijvende gedachtenis voor hen, die den scheidsdien dien de Woords liefchap den nieuw opbrengenden herder met blijdschap begroeten, — slechts zelden wekt zulk een feit belangstelling in den breedten kring van het kerkelijk leven. Het blijft daarom voor ons de vraag, of men goed doet, enkele buitengewone gevallen uitzonderend, zulke gelegenheden redenen aan het publiek in het algemeen aan te bieden. Er is een intimitet in het geestelijk leven ook tusschen den dienaar des Woords en zijn gemeente, die door deze publicatiën licht geschaad wordt. En het doel wat men beoogt, ware langs anderen weg even goed te bereiken, wanneer men zulke afscheids- en intreepredikatiën alleen voor de betrokken gemeente verkrijgbaar stelde. Deze opmerking neemt niet weg, dat de ons ter recensie aangeboden predikatiën met genoegen door ons gelezen werden. Te meer, omdat de bijgevoegde leetredenen over des Christen's wapenrusting, metterdaad zeer goede predikatiën zijn, rijk aan leering en vermaning uit de Schrift en daarom uitermoecht geschikt om dienst te doen voor vacante kerken.

J. J. DEETMAN. *Bij de uitvaart van Dr. Nicolaas Betts*, 17 Maart 1903. Utrecht, Jac. C. van der Stal, 1903.

De dichter, die dit uitvaartsied zong, had Beets lief en ving van diens hart menigen aangrijpenden toon op. Zoo vertolkte hij in zijn zang iets van de smart, die heel ons Christen-volk bij Beets' scheiden voelde. En veel dieper en inniger dan dit in de toespraken bij Beets' graf uitkwam, wordt in dezen zang het geloof van Beets beleiden, die alleen daarin roemen wilde, dat hij zich een zondaar wist voor God.

PROF. G. WEITBRECHT. *Het Christelijk Huwelijk*, een boek voor het huisgezin, naar het Hoogduitsch bewerkt. Amsterdam-Pretoria. Boekhandel voorheen Hoveler en Wormser, 1903.

Een vertaling is dit boek niet. De onbekende overzetter heeft het oorspronkelijke werk van Stuttgart's predikant ten deele omgewerkt, opdat het beter bij onze Hollandische toestanden passe, zou en het kenmerkend Lutherische werd daarom door het Gereformeerde nationale vervangen. Eensdeels heeft daardoor dit boek aan waarde gewonnen; de vertaler heeft met juistheid tact en groote voorzichtigheid, dit Duitsch-Lutherische werk een Gereformeerde-Calvinistisch kleed aangetrokken. Maar aan de andere zijde is daardoor de eenheid van gedachte wel wat te loor gegaan, en blijkt ook hier, hoe moeilijk het is nieuwe lappen op een oud kleed te zetten. Het maakt een ietwat zonderlingen indruk, in een werk, waarin uitsluitend woorden van Luther en Lutherische theologen worden aangehaald en Calvijn zelfs niet eenmaal genoemd wordt, stukken uit onze Nederlandsche Gereformeerde literatuur te zien ingelascht, en een beschouwing over den Doop en de Dooppraktijk te vinden, die zuiver Calvinistisch is.

Intusschen heeft de vertaler eer van zijn arbeid, en naar onze overtuiging deed hij een goed werk met dit boek van Prof. Weitbrecht onder ons Nederlandsch publiek in te leiden. Het ideaal van het Christelijk huwelijk wordt hier zeer hoog gesteld en er valt uit deze beschouwing voor elk Christelijk gezin veel te leeren. Al wat op het gezin betrekking heeft, de huwelijkskeuze, de verhouding van man en vrouw, de omgang met de kinderen en de dienstdoen, de huisgodsdienst oefeningen, enz., vindt hier een plaats. Moge hier en daar voor ons Hollandsch gevoel de toon wel eens wat al „gemuthlich" zijn, de heerlijke betekenissen van het Christelijke huwelijksleven komt er ten volle tot zijn recht. Gaarne bevelen wij daarom dit werk aan. Het is een huwelijkskiespel, die voor elk Christelijk gezin goeden dienst kan doen, om voort te varen tot de volmaaktheid. De firma Wormser zorgde voor een keurige uitgave en een van die rijk versierde bandjes, die een genot zijn voor het oog.

Het gewaand herstel der Bisschoppelijke hiërarchie in Nederland 1853-1903. Overdruk uit de Oud-Katholieke van 1 Maart 1903. Rotterdam. Rich. Reijberman, Firma H. F. Hendriksen, 1903.

Het is een opmerkelijk verschijnsel, dat het vijftigjarig jubileum der Bisschoppelijke Hiërarchie in Nederland trots het opflikkeren hier en daar van de oude antipapistische vlam, zoo weinig de algemeene aandacht heeft getrokken en nergens de hartstochten heeft gaande gemaakt. Ook de hierboven aangekondigde brochure zal dit wel niet vermogen. Van het standpunt der Oud-Katholieke Kerk wordt daarin een betoog geleverd, dat de Paus het recht miste om een nieuwe bisschoppelijke hiërarchie in Nederland in te voeren, daar er reeds wettige bisschoppen in Nederland waren. Voor ons, Gereformeerden, heeft deze strijd weinig belang. Op grond van Gods Woord veroordeelt de Gereformeerde Kerk elke bisschoppelijke hiërarchie, onverschillig of die door de Paus van boven af is opgelegd dan wel als oude instelling der kerk nog voortleeft. Indien de Oud-Katholieke Kerk niet alleen het Panselijk gezag had afgevoeren maar ook metterdaad tot de oude katholieke, d.w.z. de oorspronkelijke Christelijke kerk ware teruggekeerd, dan zou er van deze beweging hier en in het buitenland kracht hebben kunnen uitgaan. Nu men wel met Rome's stekhouder, maar niet met de Roomsche idee brak, leidt deze kerk een hybridisch bestaan; de hooge verwachting, die menig Protestant van dit verzet tegen den paus koesterde, liep op teleurstelling uit. En in Nederland en in Duitschland. Geestelijke kracht zit alleen in een kerkreformatie, die niet alleen den top van de pyramide afnijdt, maar ook een nieuw fundament legt n.l. Christus Jezus, die de eenige Bisschop is van zijn kerk.

DR. J. H. GUNNING. *Een Woord aan allen, derwijders, opbreiders, leidenden en voorgangers van ons volk, naar aanleiding van de gebeurtenissen der dagen*. G. Loos, Hoogewoerd, 65, Leiden.

Een ernstig woord, dat maant om terug te keeren tot Christus, dien zooveel als Koning verworpen hebben, en onder wiens heerschappij alleen gerechtigheid en vrede bloeien kan. Het

is zeer geschikt om in deze dagen verspreid te worden in breedten kring. Moge het velen de oogen openen voor den afgrond, waar de geest van afval en ongehoorzaamheid ons volk heenvoert.

Uit de Pers.

De moeilijke positie, waarin de voorstanders onzer Christelijke arbeidersbeweging verkeeren, wordt niet ten onrechte door Dr. Sikkink in *Holland's Kerkblad* aldus geteekend:

Intusschen echter is onze belangstelling ten zeerste gebod door onze mannen broeders, die in de werklidenbeweging almer in het gedrang komen.

We bedoelen niet hen, die altoos uit de hoogte alle beweging hebben veroordeeld, zich nooit ergens mee bemoeiden hebben en nooit iets als Christenen voor de werklidenbeweging hebben gedaan.

O, die beste brave mannen hadden al in vele aanzienlijken kringen een schreefje voor; zij waren bovenal de ordelevenden, die geprezen werden en die dan ook op voorpraak rekenen konden, als het eens om een positie of een e raatie, een huijsje of een hofje gaan zou. Deze goede menschen profiteeren wel met van hun tijd, als het loon om hoog gaat of als meer beperkende en beschermende maatregelen voor den arbeid worden genomen, in een woord als de zelfstandigheid, het recht en de eere van den man in zijn werk meer verzekerd worden en de burgerlijke levensvoering voor hem zich daardoor verbeteren, met tenevolge van het initiatief en de vereeniging der werkliden; — maar toch zijn deze goede menschen, die van de werklidenbeweging niets willen weten en er dan ook zoo goed als niets van weten, geen menschen van hun tijd; zij zijn uit den tijd; ze vertegenwoordigen den tijd van hun grootvader, toen de tegenwoordige oeconomische wersteling nog niet begonnen was, de nieuwe oconomische beweging door de opkomende hooge vlucht van de industrie en het kapitaal, van machinerie en techniek, van coöperatie en vereeniging van loonen, in verband ook met de wersteling der geesten van onzen tijd om de grondslagen van het leven, om vrijheid en recht, om de ordanantiën Gods voor heel het huishelijk maatschappelijk en staatkundig leven, waarin elk mensch als mensch een recht en een roeping van God heeft.

En deze mannen vallen daarom zoo in den smaak in die aanzienlijken kringen, waarin mee ten gevolge van een gebrekkige ontwikkeling der mensche-lijke gevele en van een gebrekkige tragiekennis van de levensbeweging der eeuw in verband ook met de werking van eigenbelang en met de neiging tot tehou van het geworden waarbij men zich wel bevond, een gelijke achterlijkheid, maar nu aan de andere zijde van het levensterrein, te constateeren valt.

In die minder ontwikkelde aanzienlijken kringen mag een gift of contributie voor een christelijke vereeniging, ook wel kerkvereeniging of latinsche nium, niet ontbreken, maar eigenlijk heeft men daar aan het vrije vereenigingsleven van het volk het snur; men maakt er zoo goed mogelijk gebruik van omdat het niet anders kan, en zoekt liefst aan de contributie, die dan wel wat hooger kan zijn, een haakje vast te maken, zodat tegelijk de goede stemming wordt bevorderd en een zekere invloed, die nu niet precies den vrijen krachtigen voorang van het vereenigingsleven bedoelt, verzekerd wordt.

In de laatste maanden mogen zelfs de christelijke werklidenvereenigingen zich mogelijk in warmer waardering van deze kringen en in nog goller toezegging, waar steun noodig mocht zijn, verheugen, maar dit is een buitengewoon geval en hangt niet met de betekenis, die de christelijke werklidenvereenigingen door hun houding thans n de politiek-sociale spanning van den dag hebben; het is dan ook wel van tijdelijken voorbijaanden aard, evenals het oproepen der milieelichingen en de vriendelijke recepties voor de miliciens, waarmee het samenvalt.

Maar de mannen-werkliden, die te voren niet laten of wisten van wat de tijd beweegt en het ook nog niet weten, die zich dan ook met de wersteling en leiding der geesten in hun niet in ieten of inhalen, maar slechts advies van hooger hand volgen, die mannen zijn bij de heeren en vrouwen, die hun tijd niet kunnen aanpassen aan hun verouderde denkbeelden, toch eigenlijk de oude trouwen, voor wie zij een goed oogje en een goede hand hebben. En deze goede broeders werkliden komen dan ook thans waarlijk niet in het gedrang, wanneer zij zich voorlooppig in een christelijke werklidenvereeniging aansluiten; men kan later immers altijd zien, wat het beste is.

Wanneer men het dan ook wil voorstellen, alsof deze mannen-broeders het tegenwoordig zoo moeilijk hebben, omdat zij zoo heel anders gezind zijn, dan gevoelen wij daar heel weinig voor. Eer lijkt het ons toe, dat deze mannen, al zal er al heel weinig kracht van hen uitgaan, tegenwoordig bijzonder in de gunst staan daar, wat zij altijd geëerd hebben tegenwoordig door velen, zelfs door voorgangers in vergaderingen en door sompkerkers in geschriften wordt verkondigd, tot op den kansel en in, — anders door hen niet gelezen, — bladen van onverachtte ontwikkeling; — welke redactie houdt, nu elk een sociaal advies heeft, zelfs deze achterlijke praak geheel uit hare kolommen?

Neen de mannen-broeders, die het moeilijk hebben en voor wie ons hart van gemeenschap spreekt, zijn zij, die Christenen, werkliden en zelfstandige vrije mannen zijn heldere koppen en pluiske karakters, en die dan ook niet slechts de vrees Gods in hen hart maar ook den trek van de wersteling des tijds op hun aangezicht hebben; mannen die voor God de knien buigen en dan ook aan elk de ere geven, die zij schuldij zijn; maar die ook juist door de vrees Gods hebben leeren gevoelen en verstaan, dat er een roeping van Godsweg op den werkmans rust met betrekking tot de ontwikkeling der maatschappelijke en industriele levensverhoudingen; een roeping in de werklidenbeweging; een roeping tot vereeniging; tot onderlinge bepaling van gedragslijn; tot behartiging van belangen en rechten der werkliden als vrije zelfstandige mannen, die met e re hun stuk werk in het gecompliceerde bedrijf leveren, maar die daarbij met k niss der gegevens zichzelf rekenschap mogen geven en hun beding mogen stellen van het loon, dat hun toekomt en van de voorwaarden, waarop de arbeid in de onderlinge verhoudingen der onderscheiden werkrachten, die leiden of volgen, patroon, oplichter of werkmans zijn, hunnerzijds moet worden verricht, of — desnoods, — gestakt, opdat de vrije eerbare stand van werkmans in het bedrijfleven niet onderga, maar voor de toekomst gehandhaafd en versterkt worde.

Die mannen broeders zijn in het gedrang. Ze hebben eerst zoolang tegen den wind in moeten werken, om in de christenwereld plaats te vinden en een spoor te leggen voor een christelijke werklidenvereeniging. De één zei hun, dat ze ook hier weer met hun separatisme aankwamen, terwijl toch het vak met het christendom niets te maken had, en dus alle werkliden in één vereeniging behoorden, als er dan werklidenvereenigingen moesten zijn. En de ander zei hun, dat christenen zich met zulke dingen niet moesten bemoeien, daar zij de machten van den staat te voorwaarde moesten erkennen en dus aan de patroons en de hoogere standen, aan de ondernemers en kapitalisten moesten overlaten, wat er over den werkmans zou worden bepaald en besloten; die waren zooveel als de koningen in het koninkrijk van den arbeid en van het maatschappelijk leven, en zij, de werkliden, waren de onderdanen. God had dat zoo verordend en bij de geboorte is eenige stand of klasse daardoor voor elk bepaald, wat zijn plaats zou zijn; en het was revolutie om daar verandering in te willen brengen; zoo'n werklidenvergadering, om over het loon en de arbeidsvoorwaarden te willen spreken, was al revolutie; en een besluit, om ooit het werk neer te leggen en andere arbeidsvoorwaarden te eischen was niets anders dan opstand tegen de machten

door God gesteld; God had nu eenmaal de standen gemaakt, de één stand om te bevelen en de andere om te gehooramen; de één stand om over den anderen naar eigen goedvinden te beschikken en den anderen stand om eerbiedig over zich te laten beschikken; een werklidenvereeniging met rechts persoonlijkheid, een werklidenvergadering die een beslissing zou nemen over de houding, die de werkliden gezamenlijk zouden aannemen; wat dat was het onkenken van den troon; dat was de revolutie; dat was, — en in ernstige verontwaardiging steeg hier het bloed naar het aangezicht van hen, die tegen deze christenwerklidenvereeniging waarschuwden, — dat was de opstand tegen de van God gestelde machten, de afval in de Schrift voorspeld!

Tegen dien gedachtenkring, die stemming en die houding van vele gezetens Christenen, moesten de mannen der Christenwerklidenvereeniging in en op. Zij moesten tegen die ingeworte de beschouwing hun overtuigend voorstellen, handhaven en aanbevelen; hun overtuiging voor de vrijheid aller menschen, en voor de eigen verantwoordelijkheid en roeping, die van Gods weg en naar zijn Woord bestaat voor ieder man en voor iedere vrouw; hun recht en roeping met betrekking tot den eigen levensarbeid, maar ook met betrekking tot heel het mensche-lijke gemeenschapsleven, tot heel het maatschappelijk leven des volks, tot den stand, dien alle menschen door hun leven en hun werk bepalen, en die voor alle menschen recht verdient.

Zoo moesten zij een plaats veroveren in de overtuiging der Christenen, om eerst geduld en daarna ook eindelijk met sympathie begroet te worden, althans door een jonger, helderder en zich meer bewust geslacht van warmer bloed en ruimer hart, van meer aaneensluiting aan het leven der toekomst, van gezonder bijbelsch inzicht en meer calvinistische waardeering van het mensche-lijke en natuurlijke, van het veelvoudige recht naar Gods ordanantie, en daarom ook van het vrije ontwikkelde vereenigingsleven als noodzakelijke voorwaarde voor het vrije volksleven.

En behalve dat die pioniers der christenwerklidenvereenigingen, die thans bij jonger leven dank en bewondering wekken, en wier taak door hun kweekelingen vol geestdrift overgenomen werd, zoo moesten worstelen tegen den geest, die onder Christenen hun optreden weerstond, ook waar de *Standaard* zich hunner nooit schaamde, maar voor hun recht en eere pl stond, — daar hadden zij te tobben met de christenwerkliden zelf, van wie velen den braven man speelden, die aan al die beweging niet meedeed, — en vele anderen het dubbelte contributie niet konden missen, dat als een zaad moet worden afgezonderd voor wie eenmaal den oogst van het vrije volksleven, waarin ontwikkeling en welvaart door de goedertierenheid Gods de glans der gemeenschap zijn, willen binnenhalen.

En toen de christenwerklidenvereenigingen op gang kwamen, hebben onze mannenbroeders, die dikwijls, in moeizamen handenarbeid een langen dag bezig, hun avond en nachturen gaven voor de overweging, met enige studie, van de leiding die gegeven moest worden, het nog harder te verantwoorden gehad.

In de staking, het stakingsrecht en het stakingsbesluit, lag de noodzakelijke voorwaarde, om als vrije mannen in de wersteling van den tijd, in de roeping voor het heden en de toekomst positie te houden; zoolang de christenwerklidenvereeniging in de stakingsvraag niet theoretisch en praktisch positie kon nemen zonder dat het geroempel der achterhoede, dat dit revolutie was, opstand tegen de van God gestelde heersche stand en machten, meer toestemming vond in de christelijke overtuiging, die bij het licht van Gods Woord leefde, — zoolang kon de christenwerklidenvereeniging niet voortduren; en het blijft dan ook de eere van het Christelijk Sociaal Congres, dat het onbewimpeld het recht tot werkstaking van de zijde der werkliden in de vervulling hunner goddelijke roeping, mits natuurlijk onder de voorwaarden, die de Schrift naar alle zijden stelt, uitgesproken en als Christelijke overtuiging geproncleerd heeft.

Maar hiermee waren de christenwerklidenvereenigingen er nog niet. Hing aan de werkstaking, theoretisch en praktisch, enerzijds het recht, de vrijheid, de toekomst voor het volksleven en voor de Christelijke eere, aan de andere zijde was die werkstaking de kunstoperatie, die ja het leven moest kunnen redden, doch die het ook ernstig bedreigde.

Leven en dood hingen hier vooral aan de beantwoording der vraag, hoe het stakingsrecht en het stakingsbesluit in betrekking moesten staan tot de werklidenvereeniging.

Die vraag sloot vele vragen in.

Mocht het verplicht lidmaatschap van een werklidenvereeniging voor den arbeid in gemeenschap gesteld worden en ook tot een geschilpunt worden gemaakt, dat zelfs door staking kon worden beslecht?

Mochten werkliden over hun arbeid slechts in de werklidenvereeniging hun gevoelen reggen, maar moesten zij alle onderhandelingen aan de vereeniging overlaten?

Moest en mocht een staking slechts door een vereeniging geproncleerd worden en waren de werkliden aan het vereenigingsbesluit tot staking gebonden?

Had een vereeniging macht, om den werkmans zijn arbeid af te snijden, die haar niet gehoorzaamde?

Gold de staking alleen de verhoudingen in elk bedrijf en bij elk patroon afzonderlijk, of ook de verhoudingen in het geheele bedrijf en in alle bedrijven?

Moesten de vereenigingen zich aaneensluiten, in vakfederaties, plaatselijk en voor heel het land, en moesten die vakfederaties zich weer in een algemeene federatie voegen, nationaal?

Kwam het recht, om tot staking te besluiten, wel aan een locale vereeniging toe, of moest het besluit niet uitgaan van een vakfederatie? van een nationale federatie? van een internationale federatie?

Moesten de stakingen van locale schermuvelingen geen veldslag worden door een solidair internationaal leger geleverd tegen de maatschappelijke machthebbers, en moest daarom niet door een centralen krigsraad of algemeen veldheer bepaald worden, waar was aan te vallen en waar afgewacht of teruggetrokken moest worden?

Moesten ook de permissies niet in algemeen beheer komen, en de bijdrage voor elk werkmans verplichtend worden, opdat zoo de nieuwe wereldregering haar belastingen kon heffen en van haar schatkist zeker was?

En gold de beweging, de strijd niet ook en juist de wetten en instellingen, de overheden en het gezag voor zooveel de beweging die hinderlijk vond op haar weg?

Was de staking niet het groote middel, om de wereld te beheerschen, en moest dus niet met één slag alle persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid van den werkmans en zijne vereeniging, door de algemeene federatie worden vernietigd, om door haar wildaard en machtsdaad, waarin allen zich onbepaald moesten schikken, de wereld om te zetten?

En werd zoo niet de vereeniging, werkliden vereeniging, de vijand, waartegen al wie gezag en vrijheid eert zich teweer zet, en waartegen strafwet en legers, krut en lood te worstelen zullen hebben, om het leven, de vrijheid, het Christendom, het volk, de menscheid, te redden?

De oplossing der vraagstukken, die zulging der beweging, — tegenwoordig in de richting ener Socialistische Anarchistische arbeiderspartij, die om het leven, om het vak, om de menscheid, en om den werkmans zich niet bekomert, en tyranniek haar wil doortzet, — met de staking als middel. En de gebeurtenissen der laatste maanden hebben hierop in Nederland, voor wie nog niet zien won, het licht geworpen.

Maar die zuiging was soms ook onzen Christenbroeders te machtig, waar zij de Christenwerklidenvereenigingen zochten te leiden. Thans moesten onze mannen beslissen. En ze besluiten, dat ze niet aan de doorzetting der beweging deelnamen, maar tegen die beweging front maakten.

Zoo staan zij nu tegen die beweging zelf over. En daarbij zitten ze in eigen kring in het gedrang.

Er is thans liefhebbij voor de Christenwerklidenvereenigingen, maar om ze tot wallen en schansen te laten dienen voor het oogblik; om er de vlag der reactie tegen de werklidenbeweging op den toren te planten.

Moeilijker dan ooit is daarmee de positie geworden der mannen, die als werkliden voor het gezag en voor de vrijheid welbewust willen pal staan. Zij weten dat de werklidenbeweging, ook wat het stakingsrecht aangaat, binnen haar eigen grenzen blijft. Maar binnen die grenzen willen zij het recht ook van de overlegging en beslissing der werkliden voor hun arbeid en hun vak handhaven.

En waar door averechtsche opvatting der werklidenvereeniging Socialisme en Anarchisme de beweging tot revolutie en ondergang leiden, is het de roeping der Christenwerkliden, om thans de banier te heffen, en de beweging in het rechte spoor der goddelijke ordanantie te voeren, bepaald ook door de werklidenvereeniging haar grens en haar taak te wijzen, zonder het recht van den werkmans, om over zichzelf te beslissen, en om zijn vak naar zijn overtuiging te dienen, aan te randen.

Wij zien onze broeders hier in het midden van een menigte, die van hun roeping en positie, afgezien van het oogblik, niet te veel gevoelt, en die veeleer de grondslag, vroeger met zooveel moeite en zorg verkregen, bedriegd.

Aan het consigné ook onzerzijds gegeven, dat thans elk Christenman zich van elke stakingsbeweging onthoudt moet, blijven onze broeders trouw. En ze zullen daaraan trouw blijven.

Maar hun positie wordt niet miskend. Voor hun recht en hunne roeping sluit het hart zich niet. Voor die roeping worde hun steun geboden, ook door het publieke woord.

En de overheid moge overwegen, op welke wijze ook door wettelijke regeling de bedding gegeven moet worden, waarin de rechtmatige werklidenbeweging naar goddelijke ordanantie voortwerken kan.

Het stuk is lang, maar tegelijk te belangrijk om het niet in zijn geheel aan onze lezers mee te deelen.

Er worden hier vragen gesteld, die beantwoord moeten worden.

In dagen van spanning dienen onze Christelijke werkliden als één man voor het gezag op te komen.

Maar zoodra de strijd om het gezag voorbij is, dient de arbeiderspartij ook van Christelijke zijde te worden voorgelicht, wat haar taak voor de toekomst is en welke middelen zij daarbij gebruiken mag.

Officiële Berichten.

De Classis Tiel.

De Classis Tiel van de Geref. kerken in Nederland heeft in hare buitengewone vergadering van 1 April 1903 besloten, Dr. R. van Giffen los te maken van de kerk te Aalst.

In naam en op last der Classis:

Dr. J. MEIJER JR.

h. t. Scriba.

Zaltbommel, 7 April 1903.

Buitenland.

Duitschland. Een belangrijke uit-spraak.

Volgens de „Konsistorialordnung" van het jaar 1873 werd aan de stad Berlijn de verplichting opgelegd om de kosten te betalen die voor het stichten van kerkgebouwen gemaakt worden. De Simeon en Markusgemeenten van Pruisens hoofdstad beriepen zich, om kerken te kunnen bouwen, op de oude verordening. In eersten aanleg wonnen de bovengenoemde kerkelijken het geding, en toen de Berlijnsche overheid met het uitbetalen van de geëischte som aarzelde, werd, bij wijze van executie, door de Simeon gemeente 100.000 mark en door de Markus gemeente 75.000 mark genomen. Hiermede was de zaak echter niet beslist, want de stad Berlijn begon een nieuw proces, waarbij zij terugbetaling van de 175.000 mark eischte. De „II Senat des Kammergerichts", sprak hierop uit, dat de Consistorial Ordnung van 1873 wel een verbindende ordening is, maar niet rechtsplecht, doch zedelijke verplichtingen vaststelt. Wanneer daarin, ten opzichte van de plichten om kerken te bouwen, van gemeenten gesproken wordt, zijn daaronder niet burgerlijke, maar kerkelijke gemeenten te verstaan. Ook is de verplichting om te bouwen, niet ongelegd om nieuwe kerken te doen verrijzen, maar om de oude te onderhouden.

Er was toen een groote menigte godshuizen en men was er alleen op bedacht, die voorverval te behoeden. Ook is gebleken, dat de stad nooit voor den bouw eener kerk geld gegeven heeft, wanneer zij niet patroon van deze kerk was, of wanneer zij het niet als geschenk gaf of tenzij de koning het beval. Bij dit proces ging het echter niet alleen om een som van 175.000 Mark, maar wanneer het gewonnen was, zou men met een eisch van anderhalf miljoen Mark aangekomen zijn. De *Reichsbank* meent dat de verordening van den heer des lands niet enkel een zedelijke en geen juridische plicht opleggen wilde, omdat men met zedelijke verplichtingen geen kerken bouwt. Wij zouden de Redactie wel willen wijzen op de Gereformeerde kerken in Nederland, die zonder hulp van staatswegen, enkel op grond van zedelijke verplichtingen, een menigte kerkgebouwen hebben doen verrijzen.

De Duitse kerkbesturen zouden wel gaarne in hooger beroep gaan, doch kennelijk durft men dit om de groote kosten niet aan.

— Een scheidbrief aan de kerk.

In de *Christliche Welt*, het hoofdorgaan der moderneren in Duitschland, wordt in het nummer van 15 Maart l.l. betoogd, dat er een onoverkomelijke breuk ontstaat is tusschen de wetenschappelijke theologie en de geloovige gemeente. De Godgeleerdheid, gelijk de *Christliche Welt* beweert, zal nooit tot het geloof der gemeente terugkeeren